

Znani disciplinovani, a do svojih pravic zopet dospeli delegat Al. Konečny — burno pozdravljan — prinaša pozdrave moravskega učiteljstva, želeč, ker ima slovansko učiteljstvo dvojnega sovražnika, namreč, Nemca in klerikalizem, da se tesno združi v močno falango, zakaj potem je kot celota nepremagljivo.

V imenu učiteljic pozdravlja shod učiteljica M. Stejskalova, poudarjajoč, da mora biti stremenje učiteljic kakor tudi učiteljev istomerno, osredotočeno v neumornem delu za narodni blagor.

Delegat F. O. Černy pozdravlja shod v imenu češkega mešč. učiteljstva, želeč mu plodonosnega skupnega dela.

V imenu čeških učiteljic in čeških žen sta govorili učiteljica M. Tumova in gospa Eliška z Purkynu o emancipaciji slovanskega ženstva od samostanskih vzgojevalnic.

V dvorani je vladala prav tropična vročina, a v kljub temu je vztrajalo zbrano učiteljstvo čvrsto do zadnjega trenutka in čas je hitel bliskoma.

Ura je minevala za uro, in kazalo je skoro prekoračilo eno čez poldan, ko je prišel do končne besede predsednik tega shoda, Bogdan Skála. — V iskrenih besedah je zahvaljeval vse navzoče za njih trud in požrtvovalnost. V „iskrenih“ besedah se je spominjal „velikodušnosti“ „viteških“ Madjarov, ker niso dopustili tlačnemu slovaškemu učiteljstvu, da bi se bilo oficijalno udeležilo tega našega praznika. Spominjal se je tlačenih poznanskih Poljakov in lužičkih Srbov, ki jim je svobodomiselnost režim pruske vlade zabranil pohod tega učiteljskega shoda, a spomnil se je slednjič črnogorskega učiteljstva, ki ni moglo zaradi raznih ovir pohiteti med svoje brate v slovansko Prago.

In kot zadnja točka tega shoda je bil izboren referat tovariša J. Černega: „O narodni vzhod.“ (O narodni vzgoji.) — O referatu izpregovorimo prilično obširneje in hočemo podati glavne misli. (Dalje.)

Hranilnica in posojilnica „Učit. konvikta“ v Ljubljani

registрована zadruga z omejenim jamstvom se je dne 1. kimavea t. l. preselila v Gradišče št. 4, I. nadstr. t. j. v poslopje, kjer je Učit. tiskarna.

Krauzejeva osnova pedagogike.

Črtice. Priredil Janko Polák.

(Dalje.)

IV.

V tretji črtici sem omenil, da vpliva telo potom čutov na dušo. Prva duševna povračba tega vpliva se javlja v čutenju in hrepenenju, čutenje prilagoditi vplivu. Čutenje je izprva samo občutno in se v najnižjem duševnem življenju ne izpreminja. Po telesu zbuje in v duši pojavljeno čutenje imenujemo telesnoduševno čutenje. Ono je lahko prijetno ali pa neprijetno. To dvojno čutenje zbuja tudi dvojno hrepenenje. Prvo hrepeni prijetno čutenje obdržati, drugo pa hrepeni neprijetno čutenje odvrniti.

Po čutenju zbuje hrepenenje imenujemo nagon.

Ker je nagon hrepenenje po utolažbi telesnih potreb, zaradi tega je toliko vrst nagonov, kolikor je vrst telesnih potreb. Nagon je zavisen od telesne udeležbe. In ta se javlja v telesnem delovanju.

Telesni občutek, telesno delovanje, telesnoduševno čutenje in potom tega zbuje hrepenenje je vsebina najnižjega duševnega življenja.

Ker zbuje telesnoduševnega čutenja in od tega zavisno hrepenenje s telesnimi občutki vstaja in izginja, zaradi tega v najnižjem duševnem življenju ne moremo govoriti o duševni vsebini kot taki. Res je, da se duša tudi v najnižjem svojem življenju zaveda hrepenenja, zbuje po čutenju. Toda to zavedanje je bolj slutnja nego pa zavest kot taka. Zaradi tega tudi o zavesti kot taki v najnižjem duševnem življenju ne moremo govoriti.

Najnižje duševno življenje živi otrok v svoji nežni mladosti. Pojavlja pa se to še tudi

na srednji in najvišji stopnji duševnega življenja. Zakaj kolikokrat se dogodi, da hočemo hipoma pojavljeni se neprijetni občutek pregnati z zamahljanjem, ne da bi se tega v istem hipu zavedali. Kamoli, da bi se zavedali predmeta, ki je povzročil ravnokar omenjeni zamahljaj! . . .

V.

Iz večkratne obnovitve občutnega čutenja se razvijeta spoznanje in zaznanje.

Čutenje in hrepenenje sta enostavna duševna pojava. Spoznanje in zaznanje pa nista enostavna duševna pojava. Zakaj ta dva poznata predmet zbuditve, kar pa o onih dveh ne moremo trditi.

Po zaznanju ostanje podoba v duši. In to podoba imenujemo predstavo. Razločujemo posamezne, združene, delne in celotne predstave.

Zaznanje, ki je jasno vsaj v glavnih potezah imenujemo znanje.

Predstave so stvarjenje duševnega bistva. One so stalne. Zavisne so od zakona, ki je podoben zakonu težnosti snovnega sveta.

K čutenju in hrepenenju najnižjega duševnega življenja se pridružita v srednjem duševnem življenju zaznanje in predstava. In sedaj že lahko govorimo o duševni vsebini. Ona sestoji iz zaznanj in predstav, ki so v duši. Predstavljamo pa si lahko samo en del duševne vsebine naenkrat. Tega dela se tudi zavedamo. Duša se torej lahko zaveda. Dejstvo, da si naenkrat lahko predstavljamo povsem jasno samo eno predstavo, imenujemo ozkost zavednosti. In v tej tiči vrstenje predstav.

Omenil sem že, da hrepeni duša tvoriti celoto zase. In v tem tiči izvor zavedanja.

Predstave se družijo v duši potom enakočasnja in potom enakovrstnosti. Zmožnost duše, predstave ohraniti in se jih zopet zavedati, imenujemo spomin. Spomin je tem boljši, čim boljša je moč ohranitve predstav in pa hitrost njih zavedanja.

Predstave pozabimo, ako so tako slabe, da jih izpodrinejo močnejše na nedoločen čas. Če se hočemo kake pozabljene predstave domisliti, moramo preiti vso vrsto onih predstav, v katerih upamo najti pozabljeno predstavo. In to imenujemo spominjevanje. Če najdemo iskano predstavo, pravimo, da smo se je spomnili.

Duša more predstave izpreminjati. To duševno moč pa imenujemo domišljivo. Izpremena predstav nastane na ta način, da duša nekatere dele zamenja s enakimi ali pa vsaj podobnimi. In to se vrši ob času druženja predstav potom enakovrstnosti.

Neizrečno bogati domišljiva duša s predstavami! . . .

Od postanka telesnoduševnega čutenja je zavisno, da so tudi zavedne predstave delno zavisno od občutnih predstav. To opazujemo posebno tam, kjer so čuti zbudili občutno telesnoduševno čutenje. Bodisi prijetno, bodisi neprijetno. In občutne predstave hrepeni prijetne občutke obnoviti, neprijetnih pa se ogniti.

In to je poželenje.

Nagon nastane iz telesnoduševnega čutenja kot takega, poželenje pa nastane samo iz predstav takega čutenja. Nagon se nanaša na obnovljenje ali nagnenje telesnoduševnega čutenja kot takega, poželenje pa se nanaša samo na njega predstave.

Nagon kakor tudi poželenje pa se javljata v delovanju telesa. In iz tega razvidimo prav tako, da se tudi srednje duševno življenje razvija iz telesnih občutkov. Samo da to življenje izpreminja, množi in bogati duševno vsebino in s tem tudi delovanje telesa. In to ga loči najbolj od najnižjega duševnega življenja.

Srednje duševno življenje živi otrok v dobi ko se začne zavedati svoje okolice. Ono traja toliko časa, da ga izpodrine najvišje duševno življenje. Trenotek, kdaj to nastopi, ni pri vseh ljudeh isti. Pri nekaterih se pojavi kmalu, pri nekaterih pozno, pri nekaterih pa sploh nikoli. (Dalje.)

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

„Jubilejska samopomoč.“ V Žireh je 3. avgusta 1908 umrla članica gospa Marija Božič. Zapustnikom sem izplačal znesek 452 K. Oni člani, ki še niso poravnali za slučaj Abram, naj znesek sedaj podvoje, to je namesto 2, naj vpošljejo 4 K, drugim pa pošljem položnice. Ker prej ni bilo slučajev smrti, sta zdaj dva zaporedoma, saj ne vemo dneva . . . Ig. 8. septembra 1908.

Franc Ks. Trošt, t. č. predsednik.

Kranjsko.

Slov. učiteljsko društvo za kočevski okraj zboruje dne 17. t. m. v Dolenji vasi po tem vzporedi:

1. Ob pol 11. uri requiem za pokojnega tovariša Gregorčiča. Potem odkrije njegov spomenik. (Za vsak slučaj vzemite pevci Mohorjevo pesmarico s seboj.)

2. Nekaj o lepomislu s posebnim ozirom na Levčev lepomis. (Poroča tov. Zupančič.)

Tovariši in tovarišice, udeležite se tega zborovanja polnoštevilno, da izkažemo dostojno čast pokojnemu tovarišu. Za obed se je zglasiti po dopisnici pri tov. Zupančiču v Dolenji vasi. Odbor.

Srednješolski vestnik.

** Oseba vest. Profesor na I. drž. gimnaziji v Ljubljani, g. Davorin Petelin je stopil na lastno prošnjo v začasen pokoj. Prof. Adolf Müller goriške višje realke je premeščen na Rainerjevo gimnazijo na Dunaju. Prof. g. Hemetsberger pride z goriške gimnazije na gimnazijo 13. okraja na Dunaj. Na goriško gimnazijo je imenovan za profesorja Oswald Kreisel, dosedaj suplent na gimnaziji v Beljaku. Na višjo realko pa pride prof. Rudolf Nachtigall z nautične akademije v Trstu. — Profesor na gimnaziji v Kranju, Evgen Jarc, pride na I. državno gimnazijo v Ljubljani. Ti-le suplente so imenovani za prave učitelje: dr. Simon Dolar na I. drž. gimnaziji v Ljubljani za gimnazijo v Kranju, Ivan Hille na nemški gimnaziji v Ljubljani, Valter Obrist na realki v Ljubljani za realko v Prostějovu na Moravskem, Štefan Podboj na I. drž. gimnaziji v Ljubljani na drž. gimnazijo v Celovcu, Maks Sever na I. drž. gimnaziji v Ljubljani na gimnazijo v Novem mestu, Anton Sušnik na gimnaziji v Kranju.

** Prva reformna gimnazija v Avstriji. Iz Gmundna poročajo, da se tamonjša državna gimnazija preosnuje v reformno realno gimnazijo. To bo prva šola te vrste v Avstriji.

** Nove srednje šole. Pred nekaj dnevi je izšla odredba naučnega ministrstva glede novih srednjih šol, namreč realnih gimnazij in reformnih realnih gimnazij. Obe novi srednji šoli obsegata po 8 razredov, glavni razloček med obema je ta, da se poučuje latinščina na realnih gimnazijah v vseh 8 razredih, v reformnih realnih gimnazijah pa samo v višjih 4 razredih. Grščina odpade popolnoma. Absolventje enega in drugega zavoda lahko nadaljujejo študije na vseh visokih šolah, izvzemši nekatere stroke (na primer klasiško filologijo).

Književnost in umetnost.

Dobra gospodinja. Spisala Minka Govekarjeva. Kakor bi ne bilo brez solnce nikakršnih sadov, brez ljubezni ne plemenitih src, tako bi ne bilo brez knjig naprednih in prosvetljenih narodov.

Knjige so ono sredstvo, ki poživlja in okrepuje narodov duh, ki ga prosvetljuje in mu pomaga korakati vzporedno z zahtevami časa in kulture. Dobre knjige in dobri časniki so svetilke, čijih žarki ogrevajo narodovo srce, ki ga blažijo in navdušujejo za vse blago in lepo.

Zato pa so avtorji dobrih knjig in pisatelji dobrih člankov pravi apostoli narodovi. Kjerkoli hočejo doseči uspehov v napredku, kjer hočejo razširiti med ljudstvo lepe ideje, povečati korist in blaginjo, povsod morajo začeti s pisano besedo. Zato ga že ni stanu, da bi ne imel svojih strokovnih glasil, poučnih in koristnih knjig in navodil, ki ga naobrazujejo, bodrijo in navdušujejo.

Med vsemi stanovi, med vsemi poklici je najvažnejši pač oni, ki sloni na slabih ramenih žene, je materinstvo in gospodinjstvo. A baš to najvažnejše zvanje je bilo med Slovenkami — žal — do zadnjih let skoro popolnoma pozabljeno. Marsikatera slovenska mati in gospodinja, pa tudi marsikatera učiteljica je občutila pomanjkanje knjig, navodil in dobrih nauk o gospodinjstvu. Zato nam je kaj dobrodošla knjiga „Dobra gospodinja“, ki jo je spisala Minka Govekarjeva. Dobrodošla, pravim, zakaj skoro gotovo ne bo Slovenke, ki bi je ne vzela z največjim veseljem in zanimanjem v roke. Tu dobi zlatih nauk za gospodinjstvo in za dolžnosti, ki jih ima kot mati, gospodinja in državljanka, čijih vednost jih bo v njihovem poklicu bolj osrečevala kot največja dota.

Knjiga je po vsebini razdeljena v tri dele.

Prvi del ima splošna navodila o narodnih in ekonomnih dolžnostih gospodinj in mater, o duševni in strokovni naobrazbi ženstva, o vzgoji, o važnosti šol ter o razmerju gospodinj do poslov in nasprotno.

Drugi del vsebuje bistvo gospodinjstva, t. j. govori o kuhinji, stanovanju, jedilni shrambi, vrtu ter perilu in obleki.

Tretji del pa opisuje obče dolžnosti gospodinjine glede narodnogospodarskega napredka.

Dobro blago se hvali samo, zato bi bilo odveč, ako bi hvalila še posebe katerikoli del

te knjige, zakaj vse je dobro, vse je potrebno. Omenim naj le nekatere točke kakor: „Ženske in knjige“, „Starši in šola“, „Alkoholizem in ženstvo“. Pisateljica priporoča, k a k o in k a j naj čitamo, da bomo imele korist in užitek od tega. In to je jako važno za naše inteligentnejše ženstvo, ki sicer mnogo čita, a seveda le v blaženi nemščini, one v slovanskem jeziku pa kaj rado odriva v stran. Zakaj sezati vedno le po tujem, ko imamo dovolj domačega, svojega?! Zato pa: čitajmo rade knjige tudi v milem materinem jeziku, a bodimo pri knjigah izbirčne. Sezajmo le po onih, ki imamo od njih koristi in užitek, čitajmo z največjo pozornostjo knjige, ki se odlikujejo po lepi vsebini, krasnem slogu in mojstrski tehniki, in takih imamo — hvala Bogu — tudi Slovenci dovolj.

Tudi o alkoholizmu dandanes mnogo govore in pišejo, a kakor je videti, še vedno ne z istim uspehom, ki bi bil dovolj izdaten, staviti meje njegovi silni uničujoči moči. Zakaj veliko jih še pije, pase lenobo, obupuje, degeneracija pa napreduje. Zato je treba, priporoča pisateljica, da posežejo v boj proti alkoholizmu tudi slovanske žene in matere, ki se jim naj odločno pridružijo tudi učiteljice.

Knjiga, ki je zares kaj praktična in poučna, se priporoča kar najbolj sama. Zato naj ne bo med nami kolegince, ki bi ne imela „Dobre gospodinjne“, zakaj prepričala se bo vsaka sama, da je to knjiga, ki smo jo dolgo pogrešale. Jerica.

Abditus: „Reformacija in socialni boji slovenskih kmetov“. Ta knjiga je izšla v založbi L. Schwentnerja v Ljubljani in velja 1 K, po pošti 10 vinarjev več. Natisnila „Učit. tiskarna“. O kmetijskih uporih je pisal Abditus že v „Naših Zapiskih“ in je s tistimi zanimivimi razpravami dokazal, da pozna res prav dobro ono važno in interesantno dobo iz zgodovine slovenskega naroda.

Dr. Ivan Prijatelj: „O kulturnem pomenu slovenske reformacije.“ Znani književnik je sestavil ta spis za Trubarjev jubilej. Po svoji navadi je obdelal snov povsem originalno in, četudi se je zadnji čas marsikaj pisalo o Trubarju, pove čitatelju še mnogo novega. Prijatelj zna tudi prav zanimivo pisati in daje čitatelju vedno lep užitek. Tudi ta knjižica je izšla pri L. Schwentnerju v Ljubljani in ji je cena 1 K, po pošti 1 K 10 vin.

V proslavo 80 letnice Tolstega izide v Moskvi almanah, ki bo, kakor pravijo poročila, dostojen literaren spomenik tega znamenitega dne. Almanah bo obsegal okolo 30 tiskovnih pol ter prinese mnogo še neobjavljenih pisem Tolstega in sodbe odličnih mož sveta o Tolstem. Med drugim opisuje v almanahu Tolstega sin Lev Lvovič poset Turgenjeva pri Tolstih; kmet Novikov pripoveduje o svojih stikih s Tolstim in o njunih pogovorih o Bogu, resnici in o namenu človeka. Björnsterne Björnson pozdravlja Tolstega kot posebljenje bodoče Rusije itd. Mnogo ruskih listov izda na rojstni dan Tolstega slavnostne številke.

Dijaški almanah za l. 1908/9, ki ga izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva, izide 20. septembra Almanah bo prinesel slov. dijaštvu prav temeljitih in zanimivih informacij tako glede šolstva kot glede gmotnega vprašanja. Iz bogate in vsestransko zanimive vsebine naj navedemo članke: Dr. B. Vošnjak: „Slovenski dijak in tujina“, „Svetovni nazor in šola“, „Žrtve slovenske kulture“, „Dijak in javno narodno delo“ itd. Vzle temu, da bo Almanah mnogo obsejnejši nego lansko leto in tiskan na finejšem papirju, mu ostane cena neizpremenjena. Stane 1 K, po pošti 1 K 10 v, kar naj se blagovoli vpsolati vnaprej. Naroča se pri upravnistvu „Omladine“ v Ljubljani, Breg š. 12.

Znanstvena knjižnica Omladine. II. zvezek prof. Drtinovega dela: „Razvoj mišljenja evropskega ljudstva“ izide tekom par dni, na kar opozarjamo vse naročnike. Zaradi mnogih tehničnih ovir se je izdaja tega zvezka zakasnila. Poskrbelo se pa je, da bodo ljudaljni zvezki izhajali redno v mesečnih obrokih.

Kulturno delo.

+ Družba sv. Mohorja šteje letos 84.389 udov. Celotno razdeli letos družba 508.334 knjig. Doslej je razdelila 11.882.144 knjig — za naše slovanske razmere že veliko število! Letošnje knjige so se pravkar začele razpošiljati.

+ Javno ljudsko knjižnico v Gornji Radgoni otvori prihodnjo nedeljo osrednji odbor „Prosvete“ v Ljubljani.

+ Shod slovenskih časnkarjev se je vršil v Ljubljani dne 7., 8. in 9. septembra. Prišli so najodličnejši časnikarji in zastopniki vseh slovanskih narodov.

Politiški pregled.

* Sankcionirana deželna zakona. Cesar je sankcioniral načrt zakona, ki ga je sklenil dež. zbor kranjski in s katerim se izpremeni deželni red za deželo Kranjsko ter zakona, s katerim se izpremeni deželni volilni red vojvodine Kranjske.